

Del *Livro de Josep Abaramatia*, primera part d'una trilogia del Graal, que hom pot reconstruir mitjançant el que en resta en antigues versions espanyoles i portugueses, fins ara només se n'havien publicat breus fragments. L'edició de H. H. Carter ha d'ésser, doncs, ben rebuda, car omple un buit important en la bibliografia del Graal portuguesa i espanyola.

Tal com indica el títol, l'edició és paleogràfica. Ho és en el sentit més estricte de la paraula, fins a tal punt que l'editor no solament transcriu amb escriptura diferent les lletres suprimides per les abreviatures, sinó que també senyala els finals de ratlla del manuscrit, s'absté en absolut de puntuar, conserva els escassos signes de puntuació de l'original, encara que siguin arbitraris, fa semblantment amb les lletres majúscules i separa o uneix les paraules en la mateixa forma que ho fa el manuscrit. L'única llibertat que l'editor s'ha pres ha estat la de suplir entre claudàtors algunes lletres o partícules que manquen al manuscrit de Lisboa. L'edició va acompanyada de 39 pàgines facsimilades amb mostres de les diferents escriptures de l'original, les quals permeten de verificar amplament la fidelitat de la transcripció de Carter. Aquesta prova li és completament favorable. Tot i això, aquest sistema d'edició no ens sembla el millor, i més aplicat amb el radicalisme de Carter, que ha prescindit totalment de la interpretació textual, un dels objectes principals, creiem, de l'edició d'obres antigues.

El text va precedir d'una introducció bibliogràfica, literària i lingüística. La bibliografia relativa als textos portuguesos i espanyols és força completa; per contra, la bibliografia general és selectiva, amb certa preferència per la bibliografia americana. Aquesta introducció té un caràcter purament informatiu i no aborda cap problema crític o històric concernent les relacions dels textos portuguesos i espanyols entre ells o d'aquests amb els francesos. L'anotació es limita a remarques paleogràfiques. El que cal agrair, doncs, a H. H. Carter és que ens hagi donat una fidel transcripció paleogràfica del *Livro de Josep Abaramatia*, precedida d'una introducció que, sens dubte, serà útil als qui voldran documentar-se sobre el tema del Graal a la Península Ibèrica. Aquest servei ja és prou important.

PERE BOHIGAS

GARCÍA JIMÉNEZ DE CISNEROS: *Obras completas: I. Introducción e índices; II. Texto.* [A cura de] Dom CIPRIANO BARAUT. Abadía de Montserrat, 1965. XVI + 250 pàgs. + 16 làms.; XIV + 940 pàgs. («Scripta et Documenta», 15-16).

El 1955 aparegué a la col·lecció «Scripta et Documenta» l'extensa i ben documentada tesi de Garcia M. Colombàs, *Un reformador benedictino en tiempo de los Reyes Católicos, García Jiménez de Cisneros, abad de Montserrat*. Deu anys més tard, Cebrià Baraut, prou conegut pels seus treballs sobre història de l'espiritualitat medieval, ens ofereix la primera edició crítica i completa de les obres en castellà i en llatí de l'abat reformador, que divulgà a la Península —especialment a Montserrat i als monestirs benedictins de la Congregació de Valladolid— els nous corrents de la *devotio moderna*.

El primer volum, força menys extens que el segon, indica l'importància de Cisneros, sense estendre's en qüestions biogràfiques ja conegudes, però «haciendo especial hincapié en las circunstancias históricas que mayormente parecen haber contribuido a orientar su espiritualidad e influido en la génesis de sus opúsculos» (pàg. 4), i estudia un per un els seus escrits, especialment

l'*Exercitatorio de la vida spiritual*, el més important i el més conegut. Baraut s'ha esforçat sobretot a aclarir les qüestions «relatives a la història, transmissió, contenido y ediciones de los varios opúsculos» (pàg. 33), i s'ha preocupat d'una manera especial per la identificació de les fonts cisnerianes, treball ardu i arriscat en el qual ha reeixit plenament.¹ Els filòlegs llegiran amb interès les pàgines —voluntàriament incompletes— dedicades a la llengua i a l'estil de l'*Exercitatorio*, que conté una bona quantitat de cultismes no registrats, o registrats amb data més tardana, al DCELC de Coromines. Per raons pràctiques, clouen aquest volum una sèrie d'índexs que lògicament haurien hagut d'anar al final del segon: de fonts (Sagrada Escriptura, autors), litúrgic, onomàstic i de matèries, general de tots dos volums.

El segon volum conté una edició acurada —per a la qual han estat utilitzats tots els manuscrits i incunables coneguts— del *Directorio de las horas canónicas* (text llatí i castellà acarat), *Exercitatorio de la vida spiritual* (text llatí i català),² constitucions dels ermitans (en llatí i en castellà), dels monjos, dels donats, dels capellans i dels escolans (aquestes darreres en llatí i en castellà) de Montserrat, i de les *Costumbres y ceremonias del monasterio de Nuestra Señora de Montserrat* (en llatí i en castellà). Dos amplis apèndixs recullen tot un seguit de textos «devotos y didácticos, que si no proceden de la pluma de fray García —lo cual en algunos casos parece casi seguro— le deben por lo menos su inclusión en los manuscritos e incunables salidos del *scriptorium* y de la imprenta montserratinos durante el período de su gobierno abacial» (I, 34). Tots aquests textos van acompanyats d'aparat crític i de notes que indiquen les fonts, aclareixen punts concrets o donen bibliografia adequada.

En un camp, com el de la història de l'espiritualitat, on abunden els dilettantismes i la manca de rigor crític, cal saludar amb un goig especial l'aparició d'aquests dos volums, que constitueixen una aportació fonamental per a l'estudi de la *devotio moderna* a la Península i per al coneixement de la història de Montserrat al començament del segle XVI.³

Josep MASSOT i MUNTANER

1. Cal esmentar els treballs preparatoris del mateix BARAUT: *Els manuscrits de l'antiga biblioteca de Montserrat*, AMO, VIII (1955), 340-396; *Les fonts franciscanes dels escrits de Garsias de Cisneros*, «Miscel·lània Anselm M. Albareda», I (=AMO, IX), (1962), 65-78; *L'«Exercitatorio de la vida spiritual» de García de Cisneros et le «Tractat de contemplació» de Francesc Eiximenis*, «Studia monastica», II (1960), 233-265. I el posterior: *La bibliothèque ascétique de García de Cisneros, abbé de Montserrat (1493-1510)*, *ibid.*, IX (1967), 327-339. Han estat apuntats alguna rectificació i possibles complements per R. RICARD, *ibid.*, VIII (1966), 360-364, i per G. PHILIPPART, «Analecta Bollandiana», LXXXVII (1969), 319.

2. Hi havia una edició vulgaritzadora d'aquesta obra (Madrid 1967; «Neblí», 14); veg., però, la recensió més aviat desfavorable de R. ARIAS, «Studia monastica», I (1959), 252-254.

3. Com és normal en una obra tan extensa, hi ha nombrosos errors mecànics, molts d'ells esmenats al final de cada un dels volums. N'assenyalaré només quatre: a la pàg. 125, n. 2, del vol I, llegiu *Amado* (Alonso), no *Amadeo*; a l'índex onomàstic (i al lloc corresponent), *Petreius*, no *Pretcius*; al mateix índex, *ermitaños* és escrit amb *h* inicial, d'acord amb la grafia dels textos antics; a la pàg. 688 del vol. II, ratlla 27 del text castellà, sembla necessària una coma després de «*lo que no sea, luego que...*».